

Statement Wageningen UR (University & Research centre) over pesticiden en de Nederlandse bijenhouderij Wageningen, 13 maart 2011

Het gaat niet goed met de honingbij. Niet alleen in Nederland, maar op tal van plaatsen van de wereld is dat reden tot zorg. Er zijn altijd volken die de winter niet doorkomen, dat kon wel oplopen tot 10 procent van het totale aantal. De uitval loopt nu op tot soms wel 30 procent en de oorzaken daarvan zijn niet bekend. Bijen spelen een belangrijke rol in natuurlijke en agrarische ecosystemen en leveren bovendien mooie producten zoals honing en bijenwas. Dat is samen is dus voldoende reden om goed na te gaan wat de oorzaak is van de toegenomen uitval.

Wereldwijd vindt dit onderzoek plaats en ook Plant Research International, onderdeel van Wageningen UR (University & Research centre) draagt haar steentje bij. Bijen leven niet in geïsoleerde strak gereguleerde omstandigheden, maar vliegen rond in de vrije natuur. Ze komen dus met met tal van factoren in aanraking. Het landschap verandert, de bloeigewassen veranderen en de diversiteit van voedsel voor de bij neemt af, de meteorologische omstandigheden veranderen, er zijn pesticiden in omloop, de genetische basis van de bij als soort is steeds smaller geworden en er zijn – deels nieuwe en veranderende – parasieten virussen, schimmels, bacteriën, zoals recent de nieuwe parasiet Nosema. Al die veranderende omstandigheden staan niet op zich, maar ze beïnvloeden elkaar. Zo heeft de introductie van de Varoamijt, een parasiet die hele bijenvolken kan uitmoorden, een zeer grote invloed op de bijenhouderij, want niet alleen doodt de mijt de gastheer, maar hij verzwakt de bijen ook, zodat ze vatbaarder zijn voor andere veranderingen. Wageningen focust zich in haar onderzoek met name op de varoamijt, omdat dit een factor is die er in de wetenschappelijk literatuur uitspringt en omdat de EU een groot project financiert met een bijdrage van de Nederlandse overheid, waarin Wageningen UR participeert.

In de uitzending van Zembla van 12 maart j.l. wordt ook door de Franse chemicus prof. Bonmatin gewezen op de complexiteit en de interactie tussen verschillende oorzaken. Desondanks spitst de uitzending zich toe op een factor: een gewasbeschermingsmiddel van een chemische firma. Het gaat hier om een middel dat in Europa is toegelaten na een meerjarig en zeer intensief onderzoek binnen de Europese Unie en volgens de strenge richtlijnen van de Europese Unie.

Sommige onderzoekers stellen dat het gewasbeschermingsmiddel neonicotinen ten onrechte door de toelating heen zijn gekomen, en de belangrijkste factor zijn voor de bijensterfte. Uit de tot nu toe gepubliceerde wetenschappelijke studies die juist naar dit verband hebben gekeken blijkt dit nog niet. Wij hebben er recent via een student ook naar de Nederlandse situatie gekeken, met de ter beschikking staande gegevens. Via de begeleiding hebben we uiteraard ervoor gezorgd dat dit wetenschappelijk betrouwbaar is geschied, en ook uit dit onderzoek konden we geen relatie vinden.

Dit betekent uiteraard niet dat neonicotinen geen belangrijke rol in het totale complex van factoren kan spelen. De Franse onderzoeker Bonmatin suggereerde een effect (zonder het overigens stellig te noemen), maar juist uit een groot Frans meta-onderzoek over de periode 2002 - 2005 kon geen correlatie worden gevonden. Het stopzetten van toepassing in Frankrijk is voorlopig om eerst nog verder onderzoek te kunnen doen.

Wageningen UR is blij dat EL&I vorig jaar begonnen is met financiering van een 3-jarige studie waarin naast Wageningen ook het Nederlands Centrum voor Bijenonderzoek en de bijensector zijn betrokken om via monitoring en wetenschappelijke evaluatie van de gegevens in Nederland de belangrijkste factoren van de bijensterfte boven water te halen.

Wageningen UR beschikt over gecertificeerde laboratoria die onafhankelijk toelatingsonderzoek uitvoeren naar neveneffecten van gewasbeschermingsmiddelen op – onder meer – bijen. Regelmatig worden de onafhankelijkheid, de expertise en de faciliteiten getoetst. Met nauwkeurig – in wettelijk protocollen, vastgelegde methodieken wordt onderzocht of de middelen veilig zijn voor de bijen. Daarbij is het zo geregeld dat niet de Nederlandse maatschappij, maar de betrokken bedrijven de kosten van het onderzoek moet dragen.

Op de uitkomst van dit onderzoek hebben de bedrijven die een gewasbeschermingsmiddel willen laten toetsen geen invloed en de rapporten worden overhandigd aan het College Toelating Bestrijdingsmiddelen. Daarnaast voert Wageningen UR onderzoek uit in gemeenschappelijke projecten met overheden en bedrijven. Zorgvuldige protocollen en afspraken zorgen ervoor dat de wetenschappelijke integriteit van het onderzoek wordt gegarandeerd. Het gaat in het merendeel van de gevallen om grote meerjarige onderzoeksprojecten die inzicht pogen te verschaffen in allerlei onderliggende mechanismen van complexe vragen.

Als het gaat om Wageningse bijdragen aan het toelatingsonderzoek voor bestrijdingsmiddelen kan niet genoeg worden benadrukt dat de bedrijven die het onderzoek aanvragen geen invloed hebben op de uitkomst van dat onderzoek.